

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr, negyed évre 1 frt 25 kr. — Községeknek, körjegyzőknek és tanítóknak 4 frt.

Egyes szám ára 10 kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Társzerkesztő: Dr. Dudek János.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 9. szám.

Hirdetési árak: Egy háromhasábos petitsor ára bélyegen kívül 8 kr. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szög 1 frt 30 kr. minden további megkezdett 100 szög után 1 frttal több.

Neveltség és neveltlenség.

Lapunk március 21. száma nagy feltűnést keltett a városban és környékén, hol a gimnáziumi viszonyokat ismerik. Neki támadt a helybeli sajtó, „veszett fogvicsorgatást“, „piaci legyet“, „a tébolyok legvastagabb jelét“, „vakmerő ripókséget“ emleget „otromba módon való megmarásról“ panaszkodik. Azt hisszük elég virágszál egy kora tavaszi eszükbe. Olvassa el bárki mégegyszer a „Gimnáziumunk“ feliratu cikket s kénytelen lesz bevallani, hogy az *higgadtan, komolyan, tapintattal, minden szenvedély nélkül van írva.* S éppen azért (D.) vétene saját állása ellen, ha Mihály János tanító annak dohányletől tartalmas nyálkaváladékát csak észrevénné is. Ezen szokatlan kifakadási modor az oka, hogy az illető lapot nem olvassuk, a lapra nem reflektálunk, még akkor sem, amikor ily reflexzió szükségesnek látszanék.

Az ilyen éktelen hang, mely bennünket durvassággal vádol, eszükbe juttat egy ismert anekdotát a boldogult Simor primás életéből, ki az esztergomi ezredes előtt panaszkodott, hogy a katonái nagyon káromkodnak, tegyen az ellen valamit. Mire az ezredes, a legénység feletti mérgében olyan káromkodásokban tört ki, hogy a kardinális csak úgy hűvözött bele. Más ám confetti-vel és más istálló-trágyával dobálózni.

Neveltlenséget emleget egy másik lap a „Gimnáziumunk“ feliratu cikkénél. Náluk tudniillik a neveltség abban áll, hogy a helybeli kormánypárti klik minden intézkedését helyeselni, a képzelt vidéki nagyságoknak tömjénezni kell. A ki ezt nem teszi, sőt még tán a megyeházát, vagy a hatalom egyéb exposituráit megbírálni is elég vakmerő, az nevelten, az faragatlan. A ki a nagy urak, vagy ezeknek az uszályába kapaszkodók tulkapásait, mulasztásait szóvá tenni merészel, annak nincs jó nevelése, az ninesen jól — faragva. Mert a nevelés Nyitrán abból áll, hogy a hatalom képviselőinek, ha még oly Hüvelyk Matyik volnának is, minden áron bökölni kell. A ki ezt teszi az művelt, modoros, s a mellett még anyagilag elég tüheto helyzetre tesz szert. No hát mi erre sohasem adjuk magunkat.

Mint a nyilvánosság organuma jövőre is higgadtan, tárgyilagosan fogjuk szellőztetni a közügyeket. Nem fogunk visszariadni attól, hogy a mulasztásokat és hiányokat szóvá tegyük, még akkor sem, ha egyéb érv hiányában műveltlenséggel vádolnának. Vagyunk oly műveltek és neveltek, mint akik az elleuközöröl vádolnak bennünket. Ezt fel-emelt homlokkal állíthatjuk bátran. Nyitra-megye közönsége egyébként ítelt már ügyünkben. Oly szép számmal sorakozott lapunk köré, hogy minden aggodalom nélkül tekinthe-

tünk a jövőbe. Mindannak dacára, hogy a hatalom, melynek kényelmetlen, még törvénytelen eszközöktől sem riad vissza, hogy éltető forrásaitól elvágja. Mi nem szorulunk senkire, mi senkinek támogatását nem kunyoráljuk. Saját lelkiismeretünk megnyugtató szava és t. olvasó közönségünk lelkes sorakozása a biztosíték, hogy helyes járunk, akár tetszik az bizonyos uraknak, akár nem. És eljárásunkat helyeselni látszunk még azok is, kik nem tartoznak velünk egy táborba, mert a „Nyitra-megyei Szemle“-nek öt évi pályafutása alatt még soha annyi liberális előfizetője nem volt, mint jelenleg.

Lapunkat még a zsidó-felekezettel való izgatással is vádolja egyik helybeli laptársunk. Azért mert néha egyes zsidók visszaéléseit megrójuk. Ezzel a szemrehányással nem először találkozunk éppen azok részéről, akik sujtomban ugyancsak kifejezést adnak antiszemita érzelmeiknek, míg nyilvánosan a zsidók védelmére kelnek, mert félnek tőlök vagy befolyásukra számítanak.

Bennünket keresztény szeretet vezérel, mely még a zsidóknak is mindig nagyobb biztosíték, mint a tőlök való félelem. Bizonyosságunk, hogy nem egyszer kapunk zsidó kezéből eredő elismerő sorokat, s nemcsak előfizetőink, de levelezőink közt is találkoznak zsidók. Bizonyosságunk az a testi fogyatkozása miatt hivatalát vesztett nyitrai zsidó, akit mi

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE TÁRCÁJA“.

A kenyér.

Van nekem egy bohókás baktis unokanővérem, a ki egyre azzal unszol: írnam már egyszer meg igazán, mit csinálunk mi Pesten? Hogy eleget tegyek az ő korabeli más szeretett ismerőseimnek és ismeretleneimnek is, hogy szerénytelenséggel ne vádoljanak, irok valamit az én jó barátom életéből, ki egy picit mákszemmel sem rosszabb, sem jobb mint mi többiek; leírok egy ártatlan epizódot.

Kelemen Andor ezelőtt négy hónappal egy szőke kis leánynyal ismerkedett meg. (Igy kell kezdődnie a mesének, mert naiva nélkül mi nem játszunk szerepet.) Az ismeretség úgy kezdődött, hogy kenyéret vett egy péküzletben, valódi monori rozskenyéret.

Hogy a kenyér valódi monori rozskenyér volt, azt egy negyed iv papiros bizonyítja, mely a kenyér legpirosabb, legropogósabb oldalára volt ragasztva, — és hogy a kis szőke leány még öntudatlan baktis volt, ez göndör haja homlokát koszoruzó huncutkaira és bámész, kék szeméibe volt felírva eltörülhetlen, mosolygó betűkkel.

Mikor a kenyéret átvette és a húsz filleret átadta, — hogy a hangulatot is fesse — mikor kéz kezét fogott, Kelemen minden más betűt sebtiben egyszerre elfeledett és nem tudott olvasni, csak emilyen rajkosan ragyogó betűket.

Csak így, ily feledékenységgel mellett eshetett meg, hogy minden este egy-egy valódi monori rozskenyérral került haza, és napok múltán körülnézve szobájában — péküzletben képzelte magát.

Az a szomorú valóság azonban, hogy ebbe az üzletbe a meglevő kenyereken kívül mást se-hogy sem tudott bele képzelni, fáradt sóhajt hozott ajkára, megijedt, hogy ez örökké így fog tartani.

Megszámolta a fölös kenyéret: tizenkettő volt. — Tizenkettő egy kis deákszobában is épen egy tucat. Mit csináljon ő egy tucat rozskenyérral?

Famózus helyzetében is mosolyogni tudott: jó ötlete támadt. Hónap vége volt, estére mind meghitta jogász bajtársait és nem adott nekik semmi mást, csak valódi rozskenyéret. A szoaré után ünnepélyesen felállott és fejtegetni kezdte a mai összejövetel fontosságát.

— A kenyér, e szimbolum oly kapcsolatot létesített közöttük, melyet meg nem ront eszméusa, fel nem tud oldani anyagi erő, és meg nem lazít

az idő árja. Jöjjön akármi — utóvegre csak az is megjön — a minek jönni kell, ők jó barátok, kenyeres pajtások maradnak mindörökké. A kapocs fentartása érdekében indítványozza, hogy a társaság belkörében egy „kenyér-fogyasztó részvénytársaságot“ alakítson, ő kész naponként egy valódi monori rozskenyéret, más szóval kapesot szállítani a legjutányosabb leszállított áron.

Elhangzott a szó. A társaság bölcsői, mint a marabúk összegyűgták fejüket és tanácskozni kezdtek. A szelesebbek pedig a házi gazdát, határozat-hozataláig a konyhába tuskolták.

Az indítványt némi precizozással fogadták el. Megállapították a kenyér arát tiz fillérben és a társaság címét pedig így javították ki: „A kenyeres pajtások első magyar kenyér-fogyasztó részvét-szövetkezete“, mert a fogyasztáshoz a részvénynek mi köze sem volt, de köztudomásra jövén a politikai mellékkel — a részvétnek igen.

Az elnök az asztalon talált házi sipkát nyomta fejébe, a többi és az ajtnál álló Kelemen fődetlen fővel hallgattak.

Kelemen mindent elfogadott, sőt a kenyér áránál toldalekul megjegyezte: tiz fillér minden nap más, más tag lakására szállítva — és boldog volt. Hisz nem lehetett sivárabb dolog előtte

irgalomból, tehetségünkhöz képest honorálunk, míg a zsidó lapok csak amugy „Isten nevében“ teszik közzé dolgozatait. Nevét nem lesz nehéz kitalálni.

Az egyes zsidók, vagy szövetségek tulajdonait ezentúl is ostromozni fogjuk, nem törődve azzal, vajjon felekezeti izgatásnak fogják-e nevezni azt a zsidók előtt esüszók-mászók, akik egyébként titokban nagyobb antiszemita nálunknál. Ezt különben igen jól tudják a zsidók.

Egyébként az a szokatlan szolidaritás, melylyel éppen az a két lap kel egy kath. papnak, a gimnáziumi igazgatónak védelmére, mely a katolicizmust nem egyszer durván támadta, a magyar lap csaknem mindig — éppen ez a szolidaritás nagyon gyanús és a katolikusok előtt furcsa színben tünteti fel a gimnáziumi igazgató urat, hogy ott nyer védelmet, a hol a katolikus ügyeket rendszeresen pellengérré állítani szokták. Látszik, hogy ő elöttök voltaképpen nem is a gimnáziumi bajokról, hanem személyekről van szó; s inkább a politikának káposzta-levelébe akarnak takarni az egészet. Innen van, hogy néppárti támadást keresnek ott, a mihez a politikának semmi köze nincsen. Hiszen ezek a bajok régiek, — mi azt nem is tudtuk annyira — csaknem tíz évi surlódás a tanu reá és pedig éppen a fegyelem körül.

Éppen olyan banális ráfogás, úgy tüntetni fel a dolgot, mintha ez a magyarság rovására történnék. Ez a fegyver már egyszer csütörtököt mondott. Mint ismeretes a mostani igazgató elődjénél ugyanesak ezt hangsúlyozták mindenkor, azzal akarták palástolni a felmerült más természetű bajokat. Ferenc József rendet eszközöltek ki számára, a városházán óriási többséggel bizalmat szavaztak neki, s utóbb mégis kisült, hogy azzal hibákat palástolni nem lehet.

A bajok most más természetűek, mint voltak akkor, de aki beavatva van, tudja, hogy most is léteznek, a melyeknek szanálására lapunk említett cikke adta meg a lökést. Reméljük, hogy az ügy olyan megoldást fog

nyerni, mely az ifjuság vallás-erkölesös nevelését és a tanári kar kölesönös bizalmát és egymás iránti tiszteletét elősegíteni fogja.

A nyitrai püspök és pánszlávok.

Az „Alkotmány“ tegnapi számában jól értesült kézből e címen a következő sorokat közölte:

A míg a szabadelvűpárt némely korifeusa a magyar papság hazafiságában gázol rágalmaival, a pánszláv sajtó ismételt kirohanásokat intéz az általa, a hitelet rovására erőszakosan folytatott magyarosításról vádolt felvidéki püspökeink ellen. *Bende Imre*, a nyitrai püspök az, a kit legkeményebben megvádol, a miért tót hívelvel se templomban, se iskolában nem áll anyanyelvükön szóba, hanem világi hatóságok kiseretében végzett püspöki körutjain, papjaira, tanítóira, hívőire és az iskolás gyermekekre reá erőszakolja a magyar nyelvet.

A ki ismeri *Bende Imrénél* lelképásztori és tőpásztori működését, az jól tudja, mennyire ellenkezik ez állítás a valósággal. Hiszen épen eszélyes és tapintatos nemzetiségi politikájával vitte ki *Ujvidéken*, hogy e városban, hol a magyar és katolikus nepegyaránt erős kisebbséget képez, őt, a katolikus papot két ízben egyhangulag választották meg országos képviselővé, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül. 1887-ben beszercebányai püspökké nevezetvéen ki, mielőtt tulnyomó számban tót ajku egyházmegyéje főpapi széket elfoglalta volna, első dolgának tartá ki-tartó szorgalommal elsajátítani hívei nyelvet, a mi bizony nem kis dolog hatvanhárom éves korban.

De csak így tehetett, hogy a beszercei egyházmegyében is, a nyitraiban is, templomban és iskolában egyaránt anyanyelvükön szólhasson híveivel, tótul katekizáljon az iskolás gyermekekkel, a kiknek el nem mulasztotta lelkükre kötni, hogy a törvény értelmében magyar hazájuk nyelvet elsajátítani iparkodjanak.

A dolog nem megy oly nehezen: ha én értetek fiaim ily öreg korban meg tudtam tótul tanulni, hogy megértessem magam veletek, miért ne tudnátok ti egy kis jóakarattal elsajátítani magyar hazátok édes nyelvet?!

Igy buzdította mindenütt papjait, tanítóit, a hívőket és iskolás gyermekeket fáradtságos körutjain, igaz több célt érve el vele, mint a világi hatóságok csak visszahatást keltő erőszakoskodásaikkal.

Hogy a kormány egyházpolitikája jóformán legázolta a magyar főpapság gondos kezei nyomán a felvidéken kikelt — sokat ígérő vetését a magyarságnak, arról püspökeink ép oly kevéssé tehetnek, mint a tulzó tót sajtónak alaptalan vádaskodásairól.

A lelkiismeret megszólalása a kormánypárton. Köznéz az már, mely országunk erköles repulációját mélyen érinti, hogy a szabadelvű többséget anyagi érdekek tartják össze, hogy a liberális képviselő nem a köz, nem a haza érdekét megy a képviselőházba

szolgálni, hanem saját egyéni jobb boldogulását. Hogy így gondolkoznak az emberek, azt senkisé tagadhatja es a ki lat, az hozzá is teszi, hogy bizony ez így is van. Ebben a dologban szólalt fel most Rozsnyón Andrássy Gyula gróf képviselő-jelölt, liberális, és — ami jó jel — leckét tartott a kormánypártnak. „A szabadelvű párt — ugymond — egyik legnagyobb kötelessége a magyar nemzet politikai elete jó híreinek megörzése es annak megakadályozása, hogy azon látszat keletkezhessek, mintha a mai rendszer a *magánérdekek kihasználásán alapulna*. Nagy es vezetes baj az, hogy a közvéleményben azon nézet kezd lábra-kapni, mintha a parlament határozatai nem hazafiúi tekintetek, nem a közérdekből merített indokok alapján hoznának, hanem a képviselők vagyoni függésének behatása alatt keletkezzenek. Ha nálunk a politikai vezérelmek *erkölesli integritása* érintve lenne, ez nemzeti katasztrófához vezetne. Sajnos, meggyőződéseim szerint a veszely *létezik*.“ Memento ez hazafelé, vagyis a liberális párthoz, mert olyféle működése, hogy mindenbe érdeket olt be, romlásra vezet. Vajjon ez intő szónak lesz-e valami foganatja?!

Az emberszeretet nevében!

Korunkat általában a civilizáció, a haladás idejének szeretik elnevezni. Az emberi ész es munka bámulatos alkotásai gazdagítják a tudományt, mely gyors rohanásában csak a hit magasztos miszteriumai előtt állapodik meg. A föld mélyét, s a csillagokat kutató emberi elme új meg új tevékenységi teret keres, s az eszközök furfangos feltalálásával együtt mind élesebbé, mind nehezebbé teszi a harcot, melyet a létért küzdő ember boldogulásáért megvívni kénytelen. Társadalmunk küzd az életért, a dicsőségért, — a hírért, — s még boldogok azok, a kiket a gondviselés megment attól, hogy a napi kenyérért is harcoljanak.

Az emberi társadalom képe: az örök harc, az örök küzdelem képe, mily számosan dölnék ki e harcban! megszébbzett szívvel, ellankadt karokkal, — s csüggedő tekintetük mig a magas éghez fordul, — reszkető kezük az emberek könyörületes lelke felé nyulik. S a szívek, melyekben isteni igazságok vernek gyökeret, megdobbannak a résztvétől, s könyörületre, emberszerető segítségre buzdulnak; mert nagyobb gyönyörűség az érző emberi szívnek, — ha a könyörület balsamával egyetlen sebet begyógyíthat, mint a milyen örömet érezhet a legdiadalmasabb bajvivő!

Századok, évezredek rohantak el az emberség feje fölött, az eszmekörök, a gondolkozás es érzés irányai, a fel-feltűnő nagy szellemek talentumai, ható képességei szerint váltakoztak. —

mint olyan idegen peküzletben látni magát, mint a minő eddig az ő kis szobája volt.

Barátságos megbeszélés után azt is megígérték Kelemennek, hogy hetenkint meglátogatják őt, tanujelet adják részvételüknek es ha a kenyérfogyasztó szövetség bázisán a megindulás jelei még nem mutatkoznak — a szó másik értelmében — igaz részvételüknek is.

El is jött hetenkint, azután naponkint a részvét-szövetség, melynek alapja egy szöke bak-fis leány szívére volt építve es összetartozásának annál erősebbnek kellett lennie, mennél erősebb volt a bázis a szív hullámozása: mennél gyöngébb volt a kis szöke leány szíve.

Kelemen naplót vezetett. Ennek negyvenhatodik lapjára írta a negyvenhatodik kenyeret; egyebet eddig be sem írt.

A kenyeres pajtások közti kapcsolatot, az egyhangúságot, unalom penésze megrontani kezdte. A kenyér már nem kellett senkinek. Kelemen napról-napra izgatottabb lett.

Végre valahára hírrel jött. A társaság el-lepve ágyat, asztalt, széket, a dohányját dézsmálta.

— Fiúk ma történik valami!

— Mi, micsoda? — es az érdeklődés csil-lant fel szemekben. Te szóltál, ő szólt; te nyilatkoztál, ő nyilatkozott?

— Nem — ő, vagy én, vagy mind a ketten — elég az hozzá, a kenyér a lábam ujjára esett. Megsajnál, kérdé fáj-e? Én mint Fáraó rabszolgája keserűen válaszoltam: — fáj, de már nem soká? Miért? — kérdé meglepődve. Leverten mondam — ez már a negyvenhetedik.

— Többet nem mondtál?

— Nem tudtam. Még bevárom az ötvenediket es egy félé század jubileumi búcsú fogyasztást rendezünk, es aztán ég veletek jó kenyeres pajtásaim!

— Csak most ne hagy — biztatta a többi — a jég megtörve.

— Igaz — a lábam ujján törött meg, most is érzem: az ötvenen túl azonban még sem megyek.

Másnap ismét várták.

— Fiúk, bolond kérdése volt ma — kezdé jó kedvvel Kelemen — azt kérdezte: család ember vagyok-e?

— Miért? — kérdezték kacagva a pajtások.

— Miért? — kérdeztem én is. Hát — bökte ki a kicsi — mert annyi kenyér kell maguknak. Aztán maga olyan különös, oly fiatal es már ház-as es azt hiszem magának nagyon rossz házi elete lehet.

— Miért? — kacagta a füstölő kompánia.

— En is azt kérdeztem.

— Hát azért gondolom — fecsegett a kicsi, mert a cseléd helyett mindig magát szalajtják a kenyérért.

— Erre kacagai kezdtem én is, elmeséltem neki az én házi életemet, elmondtam neki tőviről, hegyire az egész dolgot.

Nevetett, mulatott azon.

Nagyon össze barátoktunk. Azt a tanácsot adta nekem, jöjjenek esténkint elfecsegni es kenyér helyett, mert a mamája nem engedi meg, hogy a habos süteményhez nyuljon, vegyek én neki saum-rórnit. Ma meg is tettem. Holnap is fogom. Boldog vagyok; ég veletek volt kenyeres pajtásaim — a kibékülésig.

A kompánia meg sem tudott haragudni. Jó barátok maradtak ezentúl is, es hamar megvagasztalódtak a fölött, hogy többé nem Kelemen lesz az, aki „mindennapi kenyérünket“ megadja nekik.

En pedig megírtam esetét, es megírom akkor is, ha lekenyerezett volna, mert, hogy ezt elmondtam, ez harag tárgyát köztünk nem képezheti soha.

Kelemen előzekeny, udvarias fiú es első sikerült kalandja óta mindenek felett jó pajtás tud lenni — épen úgy, mint a többi. —y.—

De minden kornak böleselője, tudósa egyetértett abban, hogy a nyomort enyhíteni, az életharc, a sors, a végzet igaztalanságait kiegyenlíteni: legnemesebb, legmagasztosabb feladata azoknak, — kik Isten kegyelméből az élet sokféle örömeiben, áldásaiban részesülnek.

E meggyőződés, a hit örök igazságainak ezen felismerése teremtette meg élő korunk azon nemes törekvéseit is, melyekkel a felebaráti szeretet, a könyörület, a jótékonyosság nevében a legtisztább szívek összedobbantak, hogy a mit az egyes ember ereje gyengeségével meg nem tehet, azt vállvetett igyekezettel teremtsék meg.

Halavány, elhagyott gyermekek, a kiket a mostoha végzet korán kitépett az édes anya melletti karjai közül, — munkában elaggott gyámoltalanok, tudásra szomjas növendék gyermeklelkek, s az életküzdő fáradt, roskadozó vándorai nyújtják felénk reszkető kezeiket. Sokan közülük öntudatlan bizalommal tekintenek az égbe, — mások sápadt orcával kenyeret koldulnak, — s van olyan is, a kinek lelkében erős tusára kel az emberi méltóság érzése a nyomor árnyékaival, — s szemérmes ajkuk könyörgő szóra megnyílni nem tud. Nézzünk csak körül? mennyi nyomor, mennyi szenvedés vár segítségre, — mennyi köny fakad fel a síró szemekből! hol van annyi balsam, hol annyi kendő, hogy mindezeket enyhítsük, letöröljük?

„A nyitrai és vidéki szegénységélyző ker. nőegyesület“ az emberszeretet nevében fordul az emberi érző szívekhez, fehér zászlójára a „szerelem“ van írva, ez az örök igazság, a jónak, nemesnek szépnek gyakorlása, melynek eredete a Mindenhatótól van, a világok urától, a ki végtelen kegyelmével felemelhet és sujtó kezével megalázzhat!

Az az emberszeretet, a melynek nevében hívó kiáltásunkat szélylyel küldjük: közös kínese, közös kötelessége minden igaz embernek. Egyesüljünk, sorakozzunk ez eszme nevében testvéri szeretettel össze, hogy ne maradjon jalkiáltás meghallgatás nélkül, s köny ne fakadjon itt, a melyet segítő kézzel le nem törölünk.

Nemcsak emberbaráti, de hazafias kötelesség ez, melyet teljesítve lelki szükségleteink legmagasztosabbikat elégitjük ki.

Nyitrávármegye és Nyitráváros közönsége mindig előljárt az emberi és hazafiai erények gyakorlásában, s mi meg vagyunk győződve, hogy most, mikor az emberszeretet nagy elveinek érvényesítésére a „Nyitrai és vidéki szegénységélyző ker. nőegyesület“ nek támogatását kérjük, akkor is hű marad tisztos multjához, s fehér lobogónk alá tömegesen fog sorakozni, hogy az árvák és elhagyottak szenvedésén könyörülő szívvvel segítsünk.

Kérjük e megyének és városnak minden rendű és rangú lakosait, csatlakozzanak hozzánk, s lépjenek be a „Nyitrai és vidéki szegénységélyző ker. nőegyesület“ tagjai közé; halás imádság, s a jótett öntudata lesz legbecesebb jutalmuk, áldozat-filléreikre a megsegített szenvedők örömkönyve hull majd, — s az Isten örökös szemé mosolyog.

Nyitra, 1897. március hó 30-án.

Thuróczy Vilmosné, szül. Tóth Zsuzsanna,
a nyitrai és vidéki szegénységélyző ker.
nőegyesület elnöke.

Csillaghy György,
ezen egyesület titkára.

Trencsénvárm. közig. bizottság, kir. tanfelügyelő s kath. iskoláink.

Trencsénmegyében oly erős, tapintatlan s igazságtalan az iskolák államosítására való törekvés, különösen a kath. iskolák körül, melyet hiába keresnénk más határszéli nemzetiségi megyék intező körei s vezérő férfainál.

Tapintatlan s felfordított ez államosítás, mert a trencsényi közig. bizottság nem gondoskodott

előbb a rossz és tarthatatlan állapotú kath. iskolák rekonstrukciójáról, de előbb, és pedig 1896. évi január hó 13-án 85/86. számú rendeletével, a tanítóknak 1893. évi XXVI. tcikk értelmében rendelkezéséről, minek az lett a következménye, hogy egy pár iskola tanítójának rendezve lett ugyan a fizetése állami segélylyel, de az mégis csak tanító nélkül marad, mert oly rozoga favitüllőba milyen N.-Cserna, Jaszeno, Zbinyó, Szádecne, Cselko-Lehota stb. egy okleveles s modern tanító be nem vonulhat.

Már most, a józan logika azt kívánta volna, hogy midőn e szegény, s apró községek tanítói fizetésének az ügye állami segélylyel már rendezve van, a nevezett két megyei közeg oda fog hatni, hogy ezen iskolák ügye a maga egészében is legyen rendezve, és pedig nemcsak a papíron de a valóságban is, vagyis boldogítani fogja mindenek előtt ezeket a szegény községeket új iskolaépületekkel is. Amde mit tesznek az urak? A kir. tanfelügyelő összeállítja a rossz állapotban levő, vagy túlszűfolt iskolák névjegyzékét, a közig. bizottság 1896. szept. 14-én kimondja rájuk az anathemat, megfenyegetvén az illető főtanhatóságokat így amúgy, hogy a népoktatásügy 28. évében ily törvényellenes állapotokat túrni nem fog, miért is az iskolák fentartói már a tavasszal fogjanak hozzá, ez iskolák jó karba hozatalához.

Es itt ismét kérjük, számolt-e itt a közig. bizottság a mult év mostoha termésével, melynek következtében e tavasszal népünk ezreinek nem lesz s nincs is betevő falatja? avagy azzal, vajjon ki fogja építeni ez iskolákat, midőn ezen munkabíró nép ezrei mind kivándoroltak, itt hagyva vissza egyedül a gyermekeket s munkakeptelen agg nyomorékokat? A kir. tanfelügyelő ur ezen jegyzekben 107 kath. községet sorol fel, melynek iskolája tarthatatlan és mégis gondoskodik tán ezekről? dehogyn! Ó államosítási tárgyalásokat folytat Baan, Bellus, Bittse, Vág-Beszterce stb. nagy s vagyonos községekkel, melyeknek vagy minta, vagy türhető iskolái vannak.

Hat minek nevezzük a kir. tanfelügyelő ez eljárását? Ama közkereseti társaságnak, melynek 60—80, mások szerint 283 tagja ezerfele közvetítés, vicinalismus, subvencio, provisio és mindegyféle korrupcio révén az állammal üzleti viszonyban áll, és melyet fájdalom magyar képviselőháznak neveznek, az országházban és a hírlapokban most mossák a szennyesét. Távól van tőlem bizonyos sápról gyanúsítani a kir. tanfelügyelő urat. Amde minden himezés-hámozás nélkül kimondom, hogy úgy a kir. tanfelügyelő, mint a többi megyei közeg, főbírák és jegyzők, vagy nem ismerik a közökt. Miniszternek 53801/1895. sz. a. az államosítás sorrendje, s mikéntjere vonatkozó s kir. tanfelügyelőkhöz kibocsájtott rendeletet, vagy ismerni nem akarják.

Lássuk tehát e rendeletet, vajjon mikép óhajtja a miniszter az államosítást keresztül vinni: „Az államnak fontos kulturális és pénzügyi érdekei fűződnek ahhoz, mondja rendeletében, hogy az állami iskolák helyei a leggondosabban megválasztassanak; kerülnünk kell itt tehát minden ötlesterütséget, részrehajlást s különösen azt, hogy egyes községek azzal édesgettesenek állami iskolák kérelmezésére, hogy ez által mostani kulturális terük alól szabadulni fognak.“ Ezen elvnek szem előtt tartásával válogatta ki a tanfelügyelő ur tankerületében azon községeket a lehető legkorlátoltabb számban, a melyekben 1897. évben állami népiskolák volna felállítandók. Kijelölendők pedig:

I. Azon községek, a melyekben már itteni rendelettel az állami népiskola elvben engedélyezett.

II. Kijelölendők azon teljesen iskolánélküli községek, a melyekben legalább 30 mindennapi tanköteles van és a mely község valami más községgel iskolailag nem egyesíthető;

III. Kijelölendők azon községek, a melyekben van ugyan iskola, de ez a tanköteleseknek

egy jelentékeny részét (legalább 60) elégtelen voltuk miatt be nem fogadhatja és sem polgári, sem pedig a hitközségek anyagi helyzete egyáltalában meg nem engedi a szükséges iskolák felállítását;

IV. Kijelölendők végre azon leginkább nagyobb forgalmi ponton levő községek, a melyeknek kulturális kihatása nagyobb vidékre várható stb.

Ime a miniszter ezt a sorrendet akarja megtartatni az állami iskolák szervezésénél, kérdem már most, mért nem tartja magát a tanfelügyelő ur ezen rendelethez? Ha a tanfelügyelő ur nem tudja, hogy a trencsénvármegyei irtványosoknak nincsenek iskoláik és hogy ezek közül csak a turzófalvaiaknak 10, Ocsadnica 7, Bella 3, Ó- és Uj-beszterce 6, krasznóiak 2, Nagy-Divina 3, Zákopce 3, Felső-Marikova 2, Liza 1, Bossáca 1, Felső-Szucsá 1, alsó- és felső-vadi-csóiaknak 2 iskolára lenne szükségük, — hogy itt egyáltalában iskola nincs, — vagy ha van a turzovkai irtványon egy pár állami, az lehetőleg a legbotrányosabb, s hogy ezen száz ezernyi nép oly szegény, hogy saját erejéből magának iskolát építeni nem képes; ha a kir. tanfelügyelő ezt nem tudja, engedje kimondanom, *nem áll hivatásának magaslátán, működésében józan irányelvek, humánus s nemes szándékok nem vezérlik*, vagy ha tudja s nem akar itt a bajon segíteni, szemünk előtt egy közönséges stréber, ki különféle alattomos utakon, hol ámitó ígéretek, hol nyílt erőszak útján a hitközségek által rengeteg áldozattal a legnemesebb forgalmi mezővárosainkban felépített palotaszzerű iskoláinkat akarja elhódítani, hogy így olcsó pénzen nyert dícsőséggel a könnyen-hívók s rövidlátók szemébe arany port hintve, a jutalom, cím és rang-osztó hatalom előtt magának minél nagyobb érdemeket szerezzen.

Avagy a fennhivatolt névjegyzekben foglalt 120—400 lelket számláló apró községek mint Havka, Zaskalje, Huorki, Szádecne stb. vagy 40 község az 5 18—30 tankötelesei számára építhet oly iskolát, melyet a tervény kíván? Uram, ne quid nimis! Ime t. tanfelügyelő ur! mily nagy tere van itt szervezési talentumát kitüntetni. Irtványokon szükséges vagy 50 új iskola, hivatolt névjegyzéke szerint fiokközségekben szintén vagy 50; összesen tehát 100. Mi, miként már többször hangoztattuk, nem rajongunk ugyan a felekezeten állam iskolái után, de ha már kell iskola és azt az illető hitközségek saját erejükből föl nem építhetik, hát tessék itt építeni és államosítani, de nem aratni ott, a hol nem vetettek.

Amde itt is járjanak el egyenes úton, tiltakozás el a főszolgabírák és jegyzőket oly hazug ámitásoktól, mintha az állam 5% adó kivül mitsem kívánna a minden áldozattól idegenkedő községektől — mert hogy némely iskoláink nem épülnek, épen önök az okai, mert a helyett hogy az iskolafentartókat saját erejükre utalnák, állami segélyt ígérgetnek különben vagyonos községeknek is. Ha a kir. tanfelügyelő vagy a kath. iskolák igazgatóinak nem lenne tudomásuk az erre vonatkozó miniszteri rendeletről, (ugy veszem észre, hogy nincs) idézzük azt szösz szerint, amint következik:

17825/1896. Előfordult esetekből azon tapasztalatot meríttem, hogy oly községekben, melyeknek eddig a polgári avagy a hitközségek kezében levő népoktatásügye akár az iskolák fentartására szolgáló helyi források elégtelensége, akár az oktatás egyéb érdekei miatt az államosítás útjára tereltetik, az eddigi iskolai helyi jövedelmek nem biztosítottak és az érdekeltek áldozatképessége nem merítették ki oly mértékben, a mint azt már csak az oly sok oldalról igénybe vett népnevelési javadalom érdeke mulhatatlanul megköveteli. Ennek okát abban találok, hogy új iskolafentartó polgári és hitközségek a törvényadta módok alkalmazásával nem szakkaltatnak eléggé arra, hogy erejüket a jó ügy érdekében megfeszítsék, másrészt pedig azon téves nézet kapott lábra, mintha a polgári községek csak a minimumot megszabó 5%-os iskolai adó erejű volnának kulturális kiadásokra kötelezhetők. Szükségnek látom ez okból az államosítás iránti tárgyalások vezetésére nézve címed becses figyelmét a következőkre felhívni:

a) akár a polgári, akár a hitközségek által fenntartott iskolák államotitása alkalmával az iskola szolgáltatában álló összes ingatlanoknak, iskolaházaknak, tanítói lakásoknak, stb. örökjuttatási vagy örök használatra való átengedése, valamint jó karban tartása mulhatatlanul kikötendő;

b) midőn új építkezés szüksége áll elő, s halasztást szenved, az államkincstár megterhelése nélkül a helyi tényezőknél legalább is a tanterem és szükséges melléképületekről gondoskodniuk kell;

c) új építkezésre mulhatatlanul elvárom, hogy a polgári község vagy más helyi tényezők legalább alkalmas telekéről, kő és fa, téglák és vályog, nyers anyagokról, kézi és igás erővel gondoskodjanak és az építési kiadások megfelelő részét előállítsák;

d) akár községi, akár hitfelekezeti iskoláról van szó, az iskola legutóbbi költségvetésében felszámított összes helyi jövedelemnek az állami iskola javára egészben való felajánlását kell követelnem...

Cimed köteleltségszerűleg igyekezzék az iskolákat anyagilag és szellemileg a jelen iskolafentartó erején virágzásra juttatni, ha azonban az áldozatképesség végkép kimerültnek látszik, vagy az eddigi iskolafentartók iskolájuknak az állam által átvételét kérik; felterjesztéseit a mondottak kello tisztázása alapján a vonatkozó, bár még felsőbbleg jóvá nem hagyott határozatok csatolásával tegye meg s mindig közölje a polgári község jövedelmező vagyona értékét, az állami egyenes adó mennyiségét, a községi pótdadó százalékát, községi összes jövedelem és kiadás arányát, továbbá a lakosságának a legutóbbi népszámlálás szerinti és a mindennapi tanköteleseknek a legutóbbi összeírás szerint vallási és anyanyelvi megoszlását, ismertesse meg végül a község egész iskolázási viszonyát. Budapest, 1896. április hó 26. *Wlassics.*

(Vége köv.)

Ujdonságok.

Azon t. előfizetőinket, kiknek előfizetésük lejárt, vagy netán különben is hátralekban vannak, tisztelettel kérjük az előfizetés szives megújítására, hogy a lapszétküldés fenakadás nélkül történhessen.

Püspök ur ő méltósága f. hó 5-én, hétfőn püspöki konferenciára Budapestre utazik.

Személyi hírek. *Pullmann András,* radosnai esperes-plebános krakováni plebánosnak kinevezetett. — *Nagy Géza,* hontpereszlenyi adminisztrátor megkapta ugyanezen javadalmat.

A jegyzők köréből. Marczel Árpád, bankai segédjegyzőnek választott márc 27-én. — *Litassy Béla* lapás-gyarmati, *Nozdovicsky Alajos* vörösvári, helyettes anyakönyvvezetőkké nevezettek ki.

Kinevezés. *Pal József,* közigazgatási gyakornok Nyitrán, *Galgocra tb.* szolgabíróva nevezetett ki. — *Cziller Margit,* okleveles házi ipari munkatartó, a szenici állami polg. iskolához segédtanítóúrvé.

Nyitramegye közigazgatási bizottsága f. e. ápril hó 13-án ülést tart.

Erdészeti bizottság. Nyitramegye erdészeti bizottsága f. e. ápril hó 13-án délután ülést tart.

A. F. M. K. E. központi igazgató-választmánya Nyitrán, 1897. évi április hó 12-én délelőtt 10 órakor a megyeház nagytermében ülést tart.

Virágvasárnapon f. hó 11-én a vári székesegyházban délelőtt 1/2 9 órakor megtartandó barkaszentelést maga a püspök ur ő méltósága fogja végezni.

Adomány. *Csenkey Adolf* miavai főszolgabíró a keresztény nőegyletnek menházi kezelési alapja javára 29 frt 70 kr. adományt küldött, fogadja érte az egylet halás köszönetét.

Miniszteri biztos Nyitrán. Ma érkezik városunkba *Gerevich Emil dr.,* a kassai főreáliskola igazgatója s több (temesvári, egri stb.) felsőbb leányiskola miniszteri biztosa, hogy a helybeli új kath. felsőbb leányiskolát ugyancsak miniszteri biztosi minőségben megvizsgálja. A miniszteri biztos ur a püspök ur vendége lesz s körülbelül négy napot tölt Nyitrán.

Felhívás. A nyitrai katolikus közönség által, mult évi apostoli működéséből már ismert és feledhetlen *P. Schlick János* jézustársasági atya *Kalocsáról* ismét körünkbe jön! Virágvasár-

napjától kezdve a sz. hét folyamán naponkint fogunk ismét gyönyörködhetni és épülni szavain az *irgalmas nővérek zárda-templomában.* Szeretettel kérem a város katolikus közönségét, hogy e ritkán kínálkozó alkalmat felhasználni el ne mulassza. Különösen kérem a) *családapákat,* hogy övéiknek a templom látogatásában s a conf. beszédek hallgatásában jó példát adjanak; b) a *családanyákat,* szeretetök hatalmával tegyék lehetővé, hogy a ferjek, a családifők ott legyenek; c) a mindket nembeli *felöltött ifjúságot,* hogy ezen szép és ritka alkalmat felhasználni el ne mulasszák, s végül d) *mindenkit,* hogy az Egyház hívó szavát meghallgassák s *ezen felhívásom tartalmát ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek.* Az ájtatosság naponkint esti 6 órakor veszi kezdetét. Tekintettel a tömeges részvételre, hölgyek számára, — ha a zárda tiszt. főnöknőjéhez fordulnak — a karzatokon hely biztosítatik. *Gyermekek és magyarul nem értők ezen ájtatosság tartama alatt a templomba nem jöhetnek.* Reggel 6 és 1/2 8 órakor szent mise lesz naponkint. Szent gyónást (egyes órák kivételével) hétfőtől kezdve a nap minden szakában lehet végezni. Férfiakat — mint tavaly — bizonyos meghatározandó órában, szobájában is fogad (a zárda épületben) *P. Schlick.* Isten velünk! Nyitrán, 1897. március hó 31-én. *Nécsy Endre,* prépost-plebános.

Sorozás. Nyitra városában a március hó 27-én tartott ujoncozásokor 251 hadköteles közül 58 egyen lett besorozva. — Miaván pedig március 25-én tartott ujoncozásokor 672 hadkötelesből 82 egyen vált be.

Főolvasás. A nagybójtí harmadik főolvasás a kath. körben a hallgatóság élénk részvéte és az enekegylet igen szép éneke mellett folyt le mult vasárnap. *Würmer Károly dr.,* ügyvédi karunk ezen fiatal és derék tagja olvasott föl, tárgya igen érdekes: a szabadság tulhajtásának illusztrálása a lengyel nemzet történetén. Veleje az a paradoxonnak látszó igazság volt: Lengyelországot a szabadság ölte meg. — Lelkünkben most is zsong a gondolat, mely ezen főolvasás alatt elménkben támadt, vajjon a mindennapi életben a rosszul használt vagy tulzott szabadság — szabadosság a neve — hány embert pusztít el? Az érdekes főolvasást „csarnok” rovatunkban közöljük. — Ma d. u. 4 órakor lesz az utolsó, vagyis a 4-ik főolvasás. Tartja *Barbossik Antal dr.,* tanár.

A nyitrai keresztény nőegylet f. hó 30-án tartotta rendes évi közgyűlést a Roskoványi-menházban. *Thuróczy-Tóth Zsuzsanna* ő mlga elnöklete alatt. A közgyűlés egyik főtárgyát az elnöknő terjedelmes évi jelentése képezte, melyet *Csillaghy György* titkár olvasott fel. A jelentés fájdalommal veszi tudomásul, hogy a tagok száma ez évben ismét csökkent, de felkelteni törekszik a nemes küzdelem hevét, hogy humanus törekvéseinek újabb hivatkozást szerezzen. Az apadásnak főokát azonban abban keresi a jelentés, hogy az elköltözöttek helyébe az egyesület egyáltalában nem iparkodott új tagokat szerezni, vagy legalább nagyon keveset tett. A nőegylet méltóságos elnöknője javaslatba hozza, hogy egyleti tagok gyűjtése céljából nagyobb mozgalom történjen, melyre egy 12 tagú bizottság alakítandó. S e célra elfogadva lón az elnöknőnek lapunk más terén közölt felhívása. Különös sulyt fektetnek vidéki tagok toborzására, mint kik eddig igen gyéren vannak a keresztény nőegyletben képviselve. — Az egyesület tevékenységéből kiemeljük, hogy naponta átlag 150 egyént élelmez, köztök 50 tanulót, kiknek fenntartására maga a *megyés püspök ur ő mlga évi 4000 frt fejedelmi adományával járul.* A menházban 37 árvagyermek és 12 agy nyer ápolást. Azonkívül havonkint 25—30 szegényt pénzbeli adománnyal támogat az egyesület. *Törzsvagyona* áll 16804 frtból. Évi bevétele volt 1896-ban 8546 frt, melynek felét maga a püspök ur adományozta, 1200 frtot a város, 700 frtot a megye, 908 frt a tagdíjak, 500 frtot a

Roskoványi alapítvány kamatja szolgáltatotta. Az egyesületnek 22 alapító tagja van, köztök *Engel József* és *neje* 2200 forinttal. A rendes tagok száma 126.

Horvát Sándor ur nyilatkozata.

Lapunk márc. 21. számában megjelent vezércikkre az intézet igazgatója a következő nyilatkozatot tette közzé egy helybeli lapban: — A nyitrai kath. főgimnázium tanári testülete f. hó 24-én tartott rendkívüli gyűlésén a „Nyitramegyei Szemle” f. évi 12. számában közölt „Gimnáziumunk” feliratu cikkének több állítását a tan-testület és ifjuságra nézve sértőnek találván, kijelentette, hogy azokat *vágalmaknak* tekinti, azok ellen az intézet nevében tiltakozik és azokat visszautasítja, — ugyszintén a gimn. igazgató is kijelentette, hogy e tiltakozó jegyzőkönyvet a felsőbb hatóságokhoz felterjeszti és a tanári-testület és a tanuló ifjuság becsülete ellen elkövetett sértésekért a megtorló törvényes lépéseket megteszi. *Horvát Sándor,* gimn. igazgató. — Ezen nyilatkozatra nézve az a megjegyzésünk, hogy *Horvát Sándor* elfelejtette megemlíteni azt a fontos és *nagyon jellemző körülményt,* hogy e nyilatkozatot a tanári kar csupán *szótöbbséggel* hozta, még pedig nyolc szóval öt ellen. A nyolc szavazat közt két olyan tanár volt, akik a cikkben maguk vannak vádolva, a harmadik pedig azon tanár, kiről a „Nyitrai Lapok”, mely az igazgató védelmére kél, még kompromittalóbb adatokat hoz fel, mint a „Nyitramegyei Szemle” a kérdéses kettő ellen. — Csak ezt akartuk konstatálni a nyilvánosságra hozott tanári határozatra vonatkozólag. A többire vonatkozólag elmondjuk a magunkét a folyamatba hozott vizsgálat alkalmával.

Halálozás. *Fülöpp Sándor,* járási közgyám, *Tornócon* f. hó 30-án meghalt. — *Fejes Lajos,* Nyitra városi rendőrőrmester f. hó 1-én szélhűdés következtében meghalt. — *Ivorák József,* vicsáp-apathi birtokos, életének 34. évében, f. hó 1-én. — *Mikovényi Miklós* nyitrai ügyvéd, f. e. március hó 30-án a nyitrai kórházban meghalt, halála előtt 2 nappal a vele közös háztartásban élt nővel egybekelt. — *Pardaffy János,* lithografus a nyitrai megyeházán f. hó 2-án elhunyt. — *Kozmovszky József,* gergelyfalusi jomodu birtokos, *Kozmovszky Ödön* várm. számvevő édes atyja, életének 82. évében. — *Sumichraszt Anna,* néhai *Sumichraszt István* trencsénmegyei főpénztáros özvegye, *Szkalá-Ujfalun* (Trencsénm.) elhunyt.

Az országos erdészeti egyesület ez évi rendes közgyűlést, mint azt már több ízben jeleztük, Nyitrán fogja megtartani. A gyűlés megtartása iránt megye szerzte nagy az érdeklődés, s mi magunk részéről is mindent el fogunk követni, hogy az országos erdészeti egyesület, mely teljesen távol áll minden politikai mozgalomtól, Nyitrán szives fogadtatásban részesüljön. Hallomás szerint a gyűlés 3 napra van tervezve, az első nap lenne a közgyűlés, délben bankett, mely után kisebb csoportokra osztva, megszemléltetnének a város nevezetességei, esetleg a közel fekvő vidéken levő erdőszítések, este szini és táncestély a ker. nőegylet javára. Másnap reggel kirándulás *F.-Elefánthra,* hol az egész társaság *br. Edelsheim Gyulai* nagybirtokosnak lesz a vendége, hol megszemléltetnek az ezen uradalom által befásított nagyobb mérvű kopárságok. Este visszatérés Nyitrára, s innét 3 napra kirándulást tesznek Nagy-Ugróóra, az ottani faipargyár s erdőszítések megszemlélésére. A vendéglátás kétségtelenül kötelezettséget ró a városra, de ha tekintetbe vesszük — írja egyik barátunk, — hogy ez alkalommal az idegen városok, s nagyok küldöttei, az egyesületi tagok, s megyénkbeli erdőbirtokosok nagy számmal fognak városunkban tartózkodni, ugy kétségtelen, hogy ez a városnak ugy is megcsappant forgalmát s élénkségét legalább egy pár napra emelni fogja, s ezért szivesen működünk közre s örömmel üdvözöljük az országos erdészeti egyesület tagjait Nyitrán.

Nyitrai Hitelbank Nyitraváros ellen. Még a mult évben közeleztetett a Nyitrai Hitelbank a város közönsége által a vármegye-utcában kiépített, de az intézet új építkezése folytán hasznavehetetlenné vált aszfalt-járdát és azzal kapcsolatos kölcsönt is saját költségén kiépíttetni. — Ezen városi határozat az intézetel annak idején közöltetett, s úgy az intéző-

igazgató valamint az igazgatóság is tudomásul vette, a mit legjobban bizonyít azon körülmény is, hogy ezen kérdéses járdá-ügy már több ízben tárgyalva lett, és az intézet részéről ígéret is történt annak kiépítése iránt. Miután azonban az intézet a kérdéses járdát és kocsiutat ez ideig nem volt hajlandó elkészíttetni, a városi tanács 643/97. sz. határozattal annak a hitelbank terhére leendő elkészítését rendelte el, és annak fogantatásával a városi mérnököt megbízta. Miután a hitelbank látta, hogy a járdá és a kocsiút csakugyan készül, és közel 1000 frtba fog kerülni, megfélebbíti a még 1896. ében jun. 27-én hozott határozatot azon különös indoklással, hogy a kérdéses határozatot Halmay János intézeti főkönyvelő és nem az igazgató vette át, és így az igazgatóságnak ezen határozatról nem is volt tudomása. Hogy miben bir ezen érvelés jogi alappal, és mennyiben lehet ezen valóban szokatlan időben beadott felelkezésnek helyt adni, más lapra tartozik. Mindenesetre figyelemmel kísérjük a fejleményeket, és lesz gondunk reá, hogy a város közönségének érdekei csorbát ne szenvedjenek. Ez alkalomból kérdezzük, mikor szándékozik a városi tanács a Hitelbank részére kifizetett 2112 frtos térfoglalási ügyben, az időközben felmerült, ügylátszik alapos bejelentésen alapuló tévedésekről a városi képviselő-testület felvilágosítani?

Öngyilkosság. Kovács N. kezelő-örmszter, a nyitrai honvédségnél önkézüleg végett vett életének.

Zólogy Ferenc.

Egy szerény állásu, de vármegyénk alsó-részében szeles körökben ismert egyén, Zólogy Ferenc, az érsekújvári elemi iskola nyugalmazott tanítója hunyt el e heten életének 82. évében. Mozgalmas mult viharzott el ősz feje felett, melyet szerfelett érdekes volna felsorolni, ha pontosan emlékeznénk reá. Csaknem 30 év előtt ő maga beszélt el azzal a lángoló, csak nem profétai lelkesedéssel tanítványainak, kik megdöbbenve hallgattuk. Zólogy 1814-ben született Érsekújvárott, iskolai befejezése után Fehérvárott papnövéndék volt, rövid idő múlva azonban megvált az egyházi pályától és vándor-szinesz lett, majd gyönyörű hangja miatt a budapesti nemzeti színházhoz került. Nyughatatlan szelleme azonban nem engedte pihenni. Ő a nagy világba vágott s mintegy 15 társával, mint magyar énekesek bevándoroltak egész közép-Európát, Olaszországtól Hamburgig, Berlinből Brüsszelig keresztül kasul Naiv, gyermekes, de azért felette érdekes módon írta le néhány év előtt a magyarországi trubadúrok ezen hányattatását, mely természetesen nyomorúsággal végződött: ha mindjárt itt-ott a legelőkelőbb szalonokba, sőt az uralkodók elé is nyertek bebocsattatást. Zólogy mint tanító mintegy 40 évig viselte hivatalát. Heves temperamentuma mellett rettegett ember volt a gyermekek előtt, de máskülönbén a legjobb szív a világon. Ő hozzá került e sorok írója legelőszőr, midőn iskoláit megkezdette, nem csoda ha képe leginkább vésődött emlékezetébe, nem csoda ha hosszabban maradunk ravatalánál. Vallásos szelleme soha sem hagyta el a sokat hányatott embert. E tekintetben többet ért sok katechetánál, mindenütt ugyesen be tudta csepegtetni a gyermekek szívébe az erényt, a jámborságot, párosulva a magyar költészet rajongó szeretetével. Nem volt az a magyar költő kinek műveiből — már IV. elemi osztályban! — nem tudtunk volna verset, némelyikből egy tucatot. Sujánszky, Pajor, Tárkányi, Mindszenti, Vörösmarty voltak mégis legkedveltebb dalosai. — Órákőzben nem egyszer megderesztette emlékeinek zsillipeit, s egész látónki ihlettséggel elevenítette fel előttünk Velenecét, Milánót, Prágát, Kölnit, a hogy jött. Sokszor eltért előadási tárgyától, de azért nem volt rendezebb osztály az övénel, nem volt szorgalmasabb tanuló Zólogyénál. A 60-as évek végén még a virgács is járta, s akit készületlenül talált, az iránt kérlelhetetlen volt. Szenvedélyes véralkata nem egyszer túlzásba vitte; de ha a vihar elvonnult a legszelidebb gyermek nem volt békesebb nálánál. II. Frigyes, porosz királyról mondják, hogy egy tanítót *kalappal a fején* talált az iskolában előadás alatt, s még a király jelenlétében sem tette le. Midőn az óra után megfeddette e miatt a király, bocsánatot kért, de hozzá tette: — azért nem tettem le a kalapot még Felséged előtt sem, mert ha ezek a nebulók tudnák, hogy még nagyobb ur is van a világon nálamnál, akkor az Uristen angyalai sem bírnának velők. — Ilyen volt Zólogy is; legnagyobb ur előttünk, gyermekek előtt, Érsekújvárott. De neki is osztóznai kellett abban, amit a legnagyobb ur sem

kerülheti el, és ez volt a — halál; mely -2. éves korában szőlította ki az élők sorából. Legyen áldott emléke, s legyen jutalmazója az Ur, kinek hűséges szolgája volt!

Áprilisi hó. Radosnáról írja tudósítónk, hogy pénteken oly hideg uralkodott a vidéken, miszerint a hegyeket — melyeken már fejlík a lomb — vastag hóréteg borítja és a környéknek egész télies külsőt kölcsönöz.

Megerősített alapszabályok. A „Szobotisti társaskör“ alapszabályait a belügyminiszterium jóváhagyta. — Hát a tótmegyéri meg a vágsellyei kath. körök alapszabályai hol késnek?

Tanfelügyelői látogatás. Márc. hó 30-án Libertiny Gusztáv Tótmegyeren tett hivatalos látogatást; e napon tartott községi képviselőtestületi gyűlésen a tanfelügyelő ajánlatára a község elhatározta, hogy óvoda helyiségekről fog gondoskodni, mivel az óvoda jelenlegi helyiségeit gróf Károlyi Lajos fölmondotta, melyeket eddig bökézségből engedett át az óvoda számára. A község szívesen gondoskodik a szükséges helyiségekről, ha az óvónő és a dáda fizetését ezentúl is az állam teljesíti.

Nyílt kérdés a közalapítványi ügyészséghez. Van-e tudomása a t. közalapítványi ügyészségnek bold. gr. Károlyi Lajos 1863-ban tett 15 frtos alapítványáról, melyet kórházi és közművelődési célra Tótmegyér község számára tett? A tőke jelenleg 60 ezer frtra rug, melynek nagy hasznát venné a nép, ha elvezhetné az alapító szándéka szerint. Van igaz egy kórház Tótmegyeren, de az inkább *uradalmi*, mint *kórház*. Ugy tudjuk, hogy a közalapítványi ügyészségnek *kötelessége* ellenőrizni a közalapítványokat. Milyen jó volna, ha a község az alapítványból kitaroztathatná az iskolát, esetleg fölemelhetné a tanítók amúgy minimális 300 frtos fizetését, egyszóval az alapítványt az adományozó szándéka szerint elvezhetné. Reméljük, hogy felszólalásunknak lesz eredménye.

A trachomások panasza. Bajmőc vidékéről vesszük a következő panaszt. Hogy népünkkel mily keveset törődnek az arra hivatott tenyezők, mutatja a bajmőci kórorvos, Lax Samu kerülete, melyben ő egyszersmind trachoma orvos is. Ha valaki csak némi fogalommal bír trachomáról, és szemelvényen ismeri Lax kórorvos, az tökéletes összeférhetlenség esetet lát maga előtt és önkénytelenül is panaszra és szánalomra nyílnak ajkai. Mert tudván azt, hogy maga az orvos annyira rövidlátó, majdnem vak, hogy az embert három lépésnyi távolságról sem ismeri meg, okvetlen azon gondolatra kell jönnie: mily módon alapíthatja meg ez a trachoma betegséget? és milyen lehet itt a trachoma betegék gyógykezelése? — A nevezett betegség kiirtásához okvetlenül szükséges a tisztaság és pontoság; már pedig ezek egyike sincs meg a gyógykezelő sebézben; a ki mosdatlan ujjával az egyik betegnek szeméből a másikra átviszi a betegség esiráját, s így történik, hogy a trachomások száma a helyett, hogy apadna, mindig nagyobb, különösen a vidéken, a hol a Nyitrai megyei Szemlében közölt kimutatás szerint a legtöbb trachomás beteg van; a hol egyesek a megvakulás veszélyét kikerülendők más kórorvost kénytelenek felkeresni; a hol az ép szeműek — kiket a kórorvos trachomásoknak nyilvánított, más orvostól kénytelenek magukat felülvizsgáltatni. Nem egy embertől lehet hallani a panaszt, hogy ügyetlen s barbár kezelése után vérző szemmel tért haza; sőt a fekete foltos ruhaikról is már messzéről lehet felismerni az e vidéki trachomásokat. Bizony, bizony megérdemelné e nép, hogy reá is egy kis gond fordíttassék, és a nagynehezen keresett pénzen fizetett kórorvos testi bajain segítsen, ne pedig képzeltsége által azokat szaporítsa és súlyosbitsa. P.

Uj kath. egylet. Negyeden Kubicza Terencius plebános kezdeményezésére 600 taggal „Katholikus temetkezési-egylet“ alakult; alapszabályait már felküldötte jóváhagyás céljából a m. kir. belügyminiszteriumhoz.

Kopárok beerdősítése. Megyénkben a kopárok beerdősítési munkája már e tavasszal megindult, s örömrökre szolgál arról megemlékezni, hogy ez úgy ügylátszik jó kezekben van, mert a

nyitrai erdőgondnokság semmi fáradságot s utánjárást nem kímél arra, hogy a Rakóczy-halom beerdősítése körül szerzett érdemeit gyarapítsa. Jelenleg azon történiik fáradozás, hogy a kálvária-hegy azon részét, mely e célra alkalmas beerdősítessék. E célra államsegély ki is van utalványozva, s egyedüli akadály — mint lapunknak írják — a közbirtokosság élén álló néhány egyén maradisága. Államsegély van kiutalványozva továbbá a darázi kopárokra, hol már 40 hold késsen is van, továbbá a koloni templom alatt levő nagy kopárságra.

Barsi anyakönyvek. A lédeci anyakönyvi kerületbe anyakönyvvezetővé Nigrinyi Gyula, a verebelyibe anyak. helyettesé Cherebó Tivadar járási írnök neveztetett ki, kettőt a házassági anyakönyvvezetéssel bízták meg és Lipcsy Lőrinc a lédeci kerületben viselt anyakönyvvezetői tisztsége alól felmentetett.

Állatbetegség. Szulóc és Kovarc községekben takonykóros lovak találtattak és kiirtattak.

A kataszteri helyszinelés 1897. ében Nyitrai megye következő községeiben fog megtartani és pedig: Kis-Szulány, N.-Szulány, Kis-Vicsáp, Vámos-Ujfalu, Körtvélyes, Pereszlyén, Szomorfa, Jánosfalu, Kolos, Kolos-Jeskófal, Kolos-Hradistye, Bácskafalu, Beline, Hrabor, Falkas-Dovorán, Kamanfalu, Bodok, Csermend, Nezsette, Püspökfalu, Lovászi, Ludány, Nagy-Tapolcsany, Szadok és Tökés-Ujfalu.

Köszönetnyilvánítás. Bende Imre nyitrai püspök ur ő méltósága, a vág-podhragyi kántortanító lak és iskola építési költségeihez 1500 frttal kegyeskedett hozzájárulni és azt kiutalványozni is méltóztatott. Kötelességet velünk teljesíteni akkor, midőn Bende Imre ur ő méltóságának ezen áldozatkészségért, az iskolaszék és az egész hitközség legmelegebb hálaját és köszönetét nyilvánítjuk. Vág-Podhragy, 1897. március hó 20-án. Az iskolaszék megbízásából: Janecz József plebános, Szkitsák Antal tanító.

Elmaradt bál. A „Vág-völgyi Lap“-ban a következő mulatságos históriát olvassuk: Nemsova vidékén a Purim-ünnepek alkalmából az otáni fiatalság, mely — már hogy mindenhova politikát keverjünk — nem tartozik a néppárthoz, bált rendezett. A bálon azonban, dacára, hogy széleskörű reklámot csináltak, nem jelent meg más, csak a két rendező, meg három idegen hölgy. Elképzelhetni ezek zavarát; a bálból nem lett semmi; de senki sem tudta megmondani, mért maradtak el még a leglányosabb mamák is, kik egész éven fenték a fogukat reá. Végre hosszas pnhatólózás után kisült, hogy a falu egynehány szépenél bizonyos furcsa betegség ütött ki, mely nem veszélyes ugyan, de nagy viszketeget okoz és kén-kenőccsel szokás gyógyítani. Ezt megtudván a táncszomjas fiatalság óvakodott kielégíteni vágyát, nehogy a katzenjammeren kívül még mást is vigyen haza emlékül.

Áprilisi politika. Eddig azt tartották, hogy március veszedelmes az öreg betegekre, s aki azt kiállotta, megint remélhet ha nem is egy évet, de legalább felet. Ez a vélemény úgy látszik nem érvényes a politikai betegekre, mert ime ez az áprilisi időjárás egyszerre olyan haláleseteket vagy megbetegedéseket rögtönöz, amilyenekre márciusban alig gondoltunk. Az osztrák kormány lemondott, Erdélyi miniszter megbukott, a képviselőházban egyik képviselőt a másik után összeférhetlenségbe fogják, az országos képtárban megint loptak el kepeket... Enyyi hirt csak egy napon — tegnap — hozott a hírkronika. Az áprilisi szél úgy látszik szokatlanul erősen kezd fújni s bajt hozhat még sok, ma még egészségesnek látszó emberre. Hogy is mondják? — Az Isten malmal lassan őrölnek...

Tudja-e a kutya? Kakas Márton megye az utcán és találkozik egy urral, kit kutya kísér. A kutya iszonyu esaholással rátámad Marcira, mire ez rárivall az urra, hogy mért nem vigyáz a kutvájára, még majd megharapja. — Ne féljen, biztosítja az idegen, hát nem tudja azt a közmondást, hogy a melyik kutya sokat ugat, nem igen harap. — Ő én tudom, válaszolá Marci, csak az a kérdés, vajjon — tudja-e a kutya?

Kölcson a szőlőtermelőknek. Uj-ból figyelmezteti a nyitramegyei gazdasági egyesület a szőlőtermelőket, hogy a magyar iparbank által a szőlő felújításra nyújtandó kölcsönöket igénybe vegyék s erre vonatkozó kérvényeiket mielőbb benyujtsák, hogy a telepítést még ősszel megkezdhesék. A kölcsönt az 5-ik évtől kezdve (midőn a szőlő már teljes termést ad) 10 év alatt kell visszafizetni. Kérvény minták a nyitramegyei gazdasági egyesület titkári hivatala utján kaphatók.

Mátyás király háza. Kincses Kolozsvár nevezetessége Mátyás király születési háza, melyet a város lakosai mindig büszkeséggel mutogatnak az idegeneknek. A régi korból való ódon épületet azonban a hatóság nem részesíti olyan figyelemben, mely azt méltán megilletetheti. Dűledezett a történelmi emlék, falai repedezettek, egy-két oszlop támogatja s menti meg a beomlástól. Az ablakok, ajtók összetörve, zuzva mintegy kirívóbbá teszik a kegyeletlenséget, a mivel éppenséggel nem szerez magának jó hírnevet a város tanácsa. Olyan állapotban van most a nagy király hajléka, mintha nem is magyarok gondoznák, mintha szántszándékkal a pusztulásnak akarnák azt kiténni.

Eltűnt gyermek. Minárik Mihály Moraván községi illetőségű 8 éves gyermek még márc. hó 14-én hazulról eltávozott és azóta nyomtalanul eltűnt. Köröztetik. A nép között sok a *menő monda*, melylyel a fiu rejtélyes eltűnését megmagyarázni akarják.

Tenyészkanok a községeknek. A melyik nyitramegyei községnek tenyészkana van szüksége, forduljon azonnal a nyitramegyei gazdasági egyesület titkári hivatalához, itt a legjobb fajtájú tenyészkanaokat kaphatja meg az állami tenyészetekből előnyös árak és kedvező fizetési feltételek mellett.

Lóvásár Érsekujvárott. A beérkezett nagymérvű kerdezősködések folytán ez uton is tudatja a nyitramegyei gazdasági egyesület, hogy az érsekujvári nagy lóvásár mindig május hó első hetében s az előtte való vasárnap d. u. tartatik meg, a f. évben tehát május 2-án d. u. és 3-án. Lakások és istállók az érsekujvári rendőrkapitányi hivatalnál rendelhetők.

Leánykérés Kinában. A kínaiakról általában ismeretes, hogy nagyon udvarias emberek és roppant művészetet tudnak kifejteni önmaguk kisebbítésében. Nem térnek el a szokástól a leánykérésnél sem, a miről tanúságot tesz a következő levél, melyben egy apa szomszédjának leányát kéri fia számára. A levél a következőleg hangzik: „Térden állva esdeklek hozzád, hogy ne vedd meg e vakmerő és legalázatosabb kérésemet, hanem hallgasd meg alázatos szavaimat. Add nőül leányodat fiamhoz, a ki legalázatosabb rabszolgád és engedd, hogy a selyemzálal összekötött fiatal pár a legnagyobb boldogságban éljen. Ha eljön a szép tavasz, átadom ajándékaimat és egy pár ludat viszek neked. Engedd, hogy vegtelen és állandó örömben reménykedjünk és teljesejdek az egymást szerető fiatal pár minden óhajtása. Még egyszer térden állva könyörgök hozzád, hogy fogadd jó szíveddel e kérelmet és nyugtasd kegyelmesen tükörsíma szemeidet e sorokon.” A menyasszony apja hasonló stílusban válaszol és kijelenti, hogy alázatos és csunya leányát szívesen nőül adja a nemes ifjúhoz, egyszersmind gondoskodni fog, hogy nem fogja teljesen ágyak, gyapotruhák, hajruk és fülöntüggök nélkül a házasság révebe engedni.

Közgazdaság.

Az éjjeli fagynak miként való megjósolása.

Tudvalevőleg nagyfontossága a gazdára, a bekövetkezendő éjjeli fagynak előre való meghatározása. Ha ugyanis már d. u. 4 órákor tudjuk, hogy az éjjel fagy lesz, akkor bizonyára letakarás, leborítás, füstcsinálás stb. által egyetmást megvédhetünk az éjjeli fagytól. Ez ideig csak a felhőzetből s a szél irányából következtetünk az éjjeli beálló hőmérsékletre, s ezen közben nem ritkán csalódtunk, mert a borult égbolt éjjelkor is kiderülhet s reggelre fagyni fog. Az éjjeli fagyoknak előzetes megjósolására vonat-

kozólag igen érdekes kísérletet tett J. Berthold, melynek eredményét a következőkben ismertetjük. Egy közönséges keretnélküli hőmérőnek golyóját fátolszöveggel vesszük körül s oly módon akasztjuk azt valamely szélesdedes, árnyékos helyre ki, hogy a golyó 2—3 cm. legyen a föld színétől. Délután 1/2 órákor a hőmérőt tiszta vízbe mártjuk, s a rajta maradt vízcseppeket letörölve, előbbi helyére akasztjuk. Délután 2 órákor leolvassuk a hőmérő által mutatott hőfokot, abból levonunk 6. C. vagy 48 R. fokot s a maradék lesz a hőmérőnek legalacsonyabb állása a bekövetkezendő éjjel. Ha a hőmérő 4 C. mutatott d. u. 2 órákor, akkor az éjjeli legalacsonyabb állása 2. C. leend. 100 eset közül ezen alapon 75 esetben biztosan határozzuk meg a bekövetkező hőmérsékletet. Ha a felhőzetet és szélirányt is megfigyeljük, akkor 90% s ha a levegő pára tartalmát is déiben és este megfigyeljük, akkor 95-ször 100 eset közül előre megjósolhatjuk az éjjel bekövetkezendő fagyot.

A tavaszi májusi fagyok ellen csendes időben a füstgerjesztés egyike a leghatályosabb szerekeknek: főleg ha a füstgerjesztés az egész hegyre kötelezővé van téve hegyrendőri törvény erejénél fogva, mint pl. a Rajna mellekén. A füstölésre felig nedves harasztot, polyvat, szalmás trágyát szoktak meggyújtani a közönségesebb és kisebb birtokosok. A rajnamelleki műveltebb börttermelő közönség azonban Nessler-féle gyertyákat használ, melyek ott minden kereskedésben kaphatók. Ezen gyertyák 5 cm. vastagok és 10 cm. hosszúak s a következőleg készíthetők. Hét deciliter forró vízben 250 gr. kálsalétrom oldatik fel: az oldatba 150 gramm szarvas-szarv olaj vagy kátrány és annyi fűrészpör kevertetik, a mennyi elég arra, hogy a tömeg gyurható legyen. Ekkor az egész tömeg kiszárítatik s keményítő péppel mondott méretű gyertyákba idomittatik és ismét megszárittatik. Ezen gyertyák könnyen meggyuladnak, lassan, parázzsal égnek s igen nagy és nehéz füstöt gerjesztenek, úgy, hogy egy gyertya 200 négyzetméter szőlőt képes a késő fagy ellen megvédelmezni. E gyertyák a szőlőhegy-pásztor vesztjelentő csemetésére gyujtatnak meg s ilyenkor az egész határ felett füstfelhő terül el.

Irodalom.

Irodalmi jelentés. Tisztelettel értesítem a ft. lelkeskedő papságot, hogy „*Esztései beszédek*” című sz. beszéd gyűjtemenem megjelent. A mű, mely 100 sz. beszédet tartalmaz s a leghírnevesebb francia s német szónokok beszédei után van átdolgozva, négy részre oszlik: hit- és erkölcsani, szertartástani, rövid intelmi s tulajdonkepeni alkalmi beszédekre. Függelékül aranymenyegzői beszédek vannak csatolva. A csinos kiállítású, 29 nagy nyolcadrésű ivre terjedő mű ára fűzve (az árat előzetesen beküldőknek bérmentesen szállítva) 2 forint (vel 6 sacra.) Angol vászonba díszesen kötött példányok is kaphatók. A megrendelések alulirothoz, vagy a „Pázmány-sajtó”-ba intézendők. Szatmár, 1897. ápril hó 2-án. Dr. Irinyi Tamás.

CSARNOK.

Vázlat Lengyelország bukásának okairól.

Irta Würmer Károly dr.

Az államtudományok irodalmában fényes nevekkel találkozunk, kik lángeszük összes tudását azon kérdéssel megvitására szentelték, hogy eszméik vége, de egyúttal a gyakorlati életben is érvényesítve, melyik államalakulat az, mely az emberiség szellemi és anyagi jólétét, az általános emberi győzelemre juttatását a leghatékonyabban eszközözi.

Az irodalmi harc főleg az alkotmányos monarchia és a demokratikus köztársaság elsőbbségeért vitatott, a nélkül azonban, hogy tudományos szempontból bármelyiknek ítéltek volna oda a pálmát.

Az alkotmányos monarchia azon államforma, melyben egy ember, egy természetes személy a souverain hatalmat az országgyűléssel megosztva gyakorolja, de e mellett ő maga, személyére nézve felelőtlen.

Az alkotmányos monarchia biztosít a fejedelm önkénye ellen; s legerősebb fegyver külvészély esetén, mert az állami akarat szét nem forgácsolódik: egy személyben, az uralkodóban összpontosul. Az akarat, az erő s az államnak az egységes akaratra, létének biztosítása szempontjából nagy szüksége van.

Ezzel korántsem akarom azt mondani, hogy az akarat egység a demokratikus köztársaságban hiányzik, igenis meg van az ott is, hanem annak létrehozása az állami gépezet nagyjából rázkódásával jár, mert az alapelv ezen államalakulatnál az, hogy a souverain hatalom gyakorlása az állampolgárok összeségét illeti: a köztársasági elnök csak ezen akarat időleges és emellett felelős letéteményese.

Míg tehát az alkotmányos monarchiában a fejedelm valóban uralkodik; addig a demokratikus, de sőt aristokratikus köztársaság elnöke, míg egyrészt souverain, mint az összeség személyesítője és képviselője, addig másrésztől alattvaló is, és ekként tettemért felelőségre vonható.

Valamely nemzet szellemi tulajdonságai, lelkületének, kedélyvilágának sajátos alakulatai irányadók arra nézve, hogy mely államforma felel meg neki legjobban: mindazonáltal én erősen hiszem, hogy ott, hol az erők nagyobb tömörülésére van szükség, hol az állami lét teljesen meg nem szilárdult, hol külelenség gyakori behatásaitól lehet tartani, ott az állami lét maradásának legbiztosabb alapja: az állami akaratnak centralisátója.

Warta, Wisztula, Niemen, Dnieszter és Dnieper virányain, az Európa szinpadáról letűnt Lengyelország területén: az állami lét első nyilvánulásait a népsouverainitásban találjuk megtestesítve.

Ez volt azon államalakulat, mely a fiatal, ideális lengyel nemzet kedély- és értelmi-világának legjobban megfelelt; annak a nemzetnek, mely fiatalága első idejét élte, melynek még kevés érzéke volt az összhang iránt, az érzelm felülemelkedése szemben az észszel, gyors átugrás egyik végtől a másikba, jellemzi minden tettét. Az ifjuság minden ismertető jele ráillik a szláv lengyelekre. Történelmük 800 évvel későbbben kezdődik, mint a germánoké s az összehasonlítások kedvelője a germán fejlődési phásisokat néhány évszázaddal későbbben náluk is megtalálhatja; nem esoda, mert a természetben nincs ugrás, minden nemzetnél úgy van az, hogy a toga praetextát a gyermek toga okvetetlenül megelőzi.

Egészségtelen fejlődésnek eredménye a korán érett gyümölcs, melynek nem lehet tartóssága.

A vén Európában a kelet az ifjuság hazája; míg a nyugot a férfikoré. A modern civilizációja és az állami lét stabilitásának mintaképei Franciaország és a boldog Albion valának. A kaszárnya állam: Poroszország s illetve az egyesült Németország hegemoniája csak újabb keletű.

Irodalomban és a gyakorlati életben igen sokszor hangoztatják azt, hogy a művelt nyugot intézményeinek meghonosítása a haladás legbiztosabb eszköze és fokmérője; recipiálni kell tehát a jót bárhonnán nyerjük is, mert létünk az Európai államok koncertjében csak úgy lehet biztosítva, ha azokkal, kik szomszédaink, kik tehát, mint ilyenek reánk okvetlenül hatást gyakorolnak, — lépést tartunk, mert a hátramaradás — úgy mondják — kész halál.

Lengyelország s egyuttal a szláv szellem egyik általános vonásának tekinthető az idegen szellem és intézmények utánzására irányuló hajlam és képesség s épen azért lett a lengyel alkotmányba már a középkorban a rombolás csirája beoltva.

A lengyel állam a XIII. századtól kezdve, természetes szláv életnedveivel oly elveket vegett össze, melyeket önmagából csak századok mulva fejleszthetett volna ki; így lett ez állam élete idejekorán érett, egyoldalú és a nagyon is tuzes előhaladás által elgyengült.

Ifjúságának ideális gondolatmenete a praktikus nyugat oly eszmevilágában mozgott, melynek végkövetkezései bármily tetszetősek voltak is: az állami lét romlásának okozói lettek. Eszmeileg véve az igazság következményei sehol sem nyertek oly fokú kielégítést, mint Lengyelországban: tényleg azonban a köztársaság a legbizonytalanabb, leghitvesztettebb országgá lett. A lengyel nemes — ki egyedül képezte az államot — közvetlenül a királynak volt alávetve, előtte, mint állampolgár előtt nem volt más tekintély, mint a törvény szava, melyet maga alkotott és ha a király vagy a törvény bántanak, mindkettővel szemben a fegyveres ellenállást vehette igénybe: minden jogtalanságot látszólag lehetetlenné tevő humánus tettelek; és a valóságban mégis a királyválasztás, liberum veto és a conföderációk ászól szolgáltak Lengyelország sirjához.

Különösnek tetszik, de mégis igaz, hogy Lengyelországot a szabadság ölte meg. Szabadság a politikai intézményekben és szabadság a magánjogi viszonyokban gyakran létesít jogtalan állapotot; nem alap nélkül mondja egy lengyel nemes keserű gúnynyal: „Lengyelországban a jog a rendtelenség és a rendtelenség a jog formáival birt.”

Lengyelország alkotmánya, a rendi tagozat, a királyválasztás gyakorlása, a törvényhozás működésének ismerete, mulaszthatatlanul szükséges ahhoz, hogy kellő világlatban láthassuk azon okokat kényszerű okait, melyek Lengyelország bukását előidézték.

Alkotmány alatt közönségesen azon módot értjük, melyen valamely országban a souverain hatalom megalakul és magát fentartja; kormányzat alatt pedig azt, melyen ez az ország erői felett rendelkezik.

Lengyelország alkotmánya, mint előbb említém: a korlátlan szabadság eszméjén, a nép-souverainitáson alapul; minden egyes lengyel nemes az állami akarat kifejezője és képviselője; az állami lét kezdeten az ország erői határozottan központfutó irányt vesznek s ezen centrifugál törekvés kevés változtatással megmaradt az állam bukásáig. Nincs egy hatalmas központ, mely a lengyel zoon politikon működését absorbeálja, vagy legalább megnyesse.

A többség akarata nem lehet irányadó oly országban, mely polgarainak egyenlőségén alapul; a lengyel nemes nem hajol meg a többség akarata előtt, ha az egyuttal nem az ő akarata is; oly elv ez nála, mely nélkül — hite szerint — szabad lenni megszűnt és politikai szereplése a többség által lehetetlenné tétetik. Ily körülmények között nem maradt más hátra, mint azon félette veszedelmes és kétes értékű expediens győzelemre juttatása, mely az egyhangúságban nyert kifejezést.

Az állami akarat a lengyeleknél az egyhangulag hozott határozatokban nyilvánul.

Fenséges, szép elv ez a lengyel alkotmányban, ez azon ideál, melynek elérésére valóban törekedni kell, oly ideál ez azonban, mely csak elméletileg tekintve helyes, de gyakorlatilag kivihetetlen. De Lengyelországban így volt, mert náluk a szabadság uralkodott! A gyakorlati kivihetőség náluk mellékes volt, az eszme a fő; szép forma, de tartalom nélkül való.

És ha a lengyelek hazája nem Európa szinpadának egy része lett volna, hanem Arabia homokos pusztáján, hol a szabadsági elvek akadálytalanul fejlődhetnek: az országot legfeljebb társadalmi válság fenyegeti, a feltétlen szabadság és teljes egyenlőség eszméje következtében; de az állam hajója még talán kivezethetett volna a hinárból.

A balti tenger északon és délen a Kárpátok még természetes határ; de keleten és nyugaton védtelenül állott Lengyelország feltékeny szomszédaival szemben.

A természet ezen mostoha védelme tette szükségessé a lengyeleknek egy erős központi hatalom létét; a progresszív előnyomulás kelet felé lett volna az ország jól felfogott érdeke; e helyett nyugat felé gravitáltak az ország szétforgácsolt erői, keresve azon központot, mely köré csoportosuljanak.

Lengyelországban a főhatalom, mint minden patriarchális alapzatú nemzetnél: a nemzetségek főinek kezei között oszlik meg, — a hány nemzetség, annyi a családői hatalom, mely mint ilyen kezdetleges állami létnél a közérdek intézőjévé is válik. A közérdek pedig csak a magánérdekek hatványozott összege; összege azoknak az ugynevezhető összmagánérdeknek, melyek az egyént tekintik központnak s így csak egyhangúság alapján nyerhetnek alakot.

Az állami lét még oly alacsony színvonalán élő nemzeteknél is mint közérdek, legelsőben is a közös védelem érdeke és szükségessége domborodik ki. És szerencsésnek mondható azon nemzet, mely az erők tömörülését minél gyakrabban veheti igénybe, mert ez által az állami lét szilárdabb alakulatot nyer és mert ez által lesz kényszerítve arra, hogy a központi hatalom erejét növelje, mely azután az ország centrifugális törekvéseit magában egyesíti. Lengyelországban a külellenség elleni védelem azonban, ép azért, mert a lengyel nemzet saturálva volt a nyugat irodalmi életének eszmeileg véve helyes, de gyakorlatilag csak bizonyos korlátozások mellett megvalósítható egyenlőségi elveivel, csak annyit tudott eredményezni, hogy a leghatalmasabb és legtekintélyesebb nemzetségi starostát vezetőjének elfogadta, a nélkül azonban, hogy állását örökletessé tette volna s a nélkül, hogy a lengyel nemes praerogatíváiról lemondott volna.

„A nemes embereken kívül”, mondák tulzó módon, „az összes lengyelek rabszolgák a királylyal együtt.” A nemesség választja a királyt, ki csak nevéleg tekinthető annak, mert rendelkezési joga nincs és mert felelősségre vonható.

Épen a felelősségre vonás lehetősége mutatja, hogy hatalma nem souverain; a főhatalom nem siklott ki a lengyel nemeselek kezéből még a leghatalmasabb uralkodók alatt sem: nagy és görbeszájú Boleszlav, Sobiesky János, Bathory István a lengyel nemesség szemében csak rabszolgák.

Jefferson az Egyesült-Államok elnökét „a lengyel király rossz kiadásának” mondja. Olyan állítás ez, mely fölött sokat lehetne vitatkozni; de valójában igaz, hogy Lengyelország formai királysága aristokratikus köztársaság. A királyt csak külső nyibus veszi körül, de a való tartalom, a hatalmi súly elenyésző csekély.

A lengyel nemes embereken kívül, az összes lengyelek rabszolgák a királylyal együtt. Ez Lengyelország rendi tagozata: rabszolga és nemes vagy ha jobban tetszik: nemes és rabszolga.

Rendek alatt értjük az egyazon hivatásuak, foglalkozásuak összegét.

Rabszolga és nemes a rendi tagozat Lengyelországban; milyen volt tehát náluk a kereskedelem és a tudomány állása, kérdjük önkénytelenül!

A misera plebs contribuens valóban glebe adstricta erat, nem volt a ki érdekeit védje, mert hiszen az államot a nemesség összesége képezte,

az a nemesség, melyet ő urának vallott minden tekintetben, ura volt ez a hadban és ura az igazságszolgáltatás terén.

A plebs összes ténykedése jobbágyi jellegű, habár a hűbériség intézménye, annak való értelmét tekintve, nem tört rést a lengyel alkotmányban. A fons omnium possessionum csak névleg vala a király; tényleg azonban az ingatlan birtok minden nemes elvitáztatlan allódiuma volt.

Hiszen ez másképp alig volt képzelhető, mert patriarchális államszerkezet mellett az államfő, csak a családői hatványozott alakja, ugyanazon elve, mely a családban nyert kifejezést, kifejezést talált a legnagyobb családban, az államban is.

A családban a starosta csakis symboluma az egységnek, melyet a birtokközösség mellett jelképezett, tényleg azonban a földtulajdon valamennyi családtag elvitáztatlan joga.

A lengyel nemes ritka kivétellel származtatja földbirtokának tulajdonjogát királyi adományból, de ha ellenkezőre esetet találunk is, úgy ez még sem teremtette meg a hűbéri viszonyt, mert az adományozás folytán szerzett vagyon örökletessé lett. Külháborúk alapján elhódított tartományok eldarabolás és adomány tárgyát képezhettek, de ezekre is úgy tekintett a lengyel nemes, mint kardjának szerzeményére és nem mint a királyi kegy kifolyására.

Lengyelország rendi tagozata következtében határozottan földművelő jelleget öltött; kereskedelem és ipar alig találtak méltánylást, aminek természetes következményei az egyoldalú fejlődés és a pénzhány voltak.

A kereskedelem és ipar fejlődésének gócpontjai a lengyel fejedelmek által istápoltt német-lengyel városok, részint a városok neglignenciája, részint a nemesség egyedüli államot képező jellegénél fogva: a parasztság színvonalára degradálódtak. A városok szűkmarkúsága keservesen boszulta meg magát, midőn az országgyűlésen magukat — holott azt kezdetben tehetők volna — nem képviseltették.

A városoknak igazuk volt abban, hogy ezen képviseltetés pénzbe kerül, ánde saját szerű merkantil érdekeik megóvása és érvényre juttatása anyagilag véve is behozta volna a reá fordított áldozatot.

A lengyel nemestől azt vární, hogy a városok állami fontosságát felismeri; nem volt egyé hű ábrándnál.

A hol a nemzetet a nemesség, mint ilyen képezi, már fogalmilag is ki volt zárva annak lehetősége, hogy ők hatalmuk feltékeny aequivalensének erőit növeljék. Igaz ugyan, hogy az esetben, ha ezt teszik, magukat is védik, de nekik nem kellett hasonrangu társ, ki a hatalmat velük megosztja; mert az államot csak ők képezik, mert csak ők lehetnek a kizárólag szabadok.

(Vége köv.)

114 1897. h. sz.

Hirdetmény.

A néhai **Katona György** kanonok hagyatékához tartozó

arany ékszerek, ezüst evőeszközök, porcellán, üveg, bor, tűzifa,

szoba-, konyha-butor és felszerelésből

álló tárgyak az örökhatyónak **Nyitrán**, felső-városban, Papnevelde-utca 1. szám alatti házban lévő lakásán az **1897. évi április 9-én délelőtti 9 órakor** kezdődő nyilvános árverésen, készpénz ellenében, beesáron alól is a legtöbbet ígérőnek eladatnak.

Nyitrán, 1897. április 3-án.

Pongrácz Kálmán,

(P. H.)

kir. közjegyző.

Üzlet-áthelyezés.

Van szerencsém a nagyérdemű közönségnek mély tisztelettel tudomására adni, hogy

borbély- és fodrász-üzletemet

a szemközt lévő Jákob József úr Kalmár-utca 5. sz. házába tettem át.

A nagyérdemű közönség szives támogatását kéri mindenkor szolgálataira kész

Spanyár Antal,
borbély és fodrász.

Részvényalaptőkéje 100,000 frt, 1000 darab részvényben.

Magy. posta-takarékpénztári 4001. sz. chequeszámla clearing-forgalomban.

A NYITRAI NÉPBANK

mint részvénytársaság

elfo gad betéteket a legjutányosabb feltételek mellett leszamítol váltókat, betéti könyvecskéket;

kölcsönöket ad ingatlanokra a legkisebb kamatláb és szabott ügyvédi díjak mellett amortizációra különböző tervekben;

előleget ad arany- és ezüstneműekre, sorsjegyek-, részvények- és másnemű értékpapírokra;

elad és vesz mindennemű értékpapírt napi árfolyamban;

felvilágosítással szolgál es mindennemű megbízást teljesít: bank-, pénz- és biztosítási ügyekről;

kepviselet a „The Mutual” amerikai kölcsönös életbiztosító társaságot.

Az igazgatóság.

Alapított 1869-ben. — Székháza: Városház tér 3. sz.

Három waggon

BUZA-SZALMA,

egy waggon

árpa-szalma

eladó

Kuyka Lajosnál, Felső-Köröskényben.

Üzlet-áthelyezés.

Van szerencsém a n. é. közönség becses tudomására hozni, hogy a helyben Kossuth-térben lévő

cukrászdámat

folyo évi április hó 1-én

a Kalmár-utca 4. sz. a. házba áttettem.

Midőn a n. é. közönségnek irántam tanúsított bizalmáért köszönetet mondok, esedezem, hogy becses látogatásaival és megrendeléseivel a jövőben is megtisztelni sziveskedjék.

Nyitrán, 1897. évi április hó 3-an.

Kiváló tisztelettel

Plech Péter,
cukrász.

Hirdetmények

a „Nyitramegyei Szemle”

részére jutányosan felvétetnek a kiadóhivatalban.

Nyitraváros közvetlen közelében

eladó

lucernával vegyített 1896-ki

kitünő minőségű 3-3.

széna-takarmány.

A kazal 13 méter hosszú, 6 méter széles és 6 méter magas.

Tartalma 9 szekér lucerna és 24 szekér széna, összesen 33 szekér.

Bővebb felvilágosítást ad a „Nyitramegyei Szemle” kiadóhivatala.

Valódi „Agnelli”-féle

„MAGYAR KINC”

utántermés

BURGONYA

és rendkívül finom és bőtermő

KIDNEY

saláta-burgonya

kapható 50 kilójával (zsák nélkül)

1 frt 50 krért Nyitrán.

2-2.

Mérey.

2-szeres és 3-szoros termések

csakis mesterségesen szárított

műtrágyával

érhetők el

Hungária műtrágya, kénsav és vegyi ipar részvénytársaság **Budapesten.**

Herényi Gotthard Sándor és Rovara Frigyes művét érdeklődőknek ingyen és bérmentve küldjük meg.